

Asia C-287/19

**Unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 98 artiklan 1 kohdan mukainen
ennakkoratkaisupyynnön tiivistelmä**

Jättämispäivä:

5.4.2019

Ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin:

Oberster Gerichtshof (Itävalta)

Ennakkoratkaisupyynnön tekemispäivä:

25.1.2019

Vastaaaja ja Revision-valittaja:

DenizBank AG

Kantaja ja Revision-valittajan vastapuoli:

Verein für Konsumenteninformation

Pääasian oikeudenkäynnin tausta

Kuluttajansuoja – Avoimuuden valvonta – Ehtojen, jotka sisältävät hyväksymisolettaman ja joilla vastuuriiki oikeudettomista maksuista siirretään maksupalvelunkäyttäjälle, pätevyys – Direktiivin 2015/2366 63 artiklan 1 kohdan poikkeuksen sovellettavuus

Ennakkoratkaisupyynnön kohde ja oikeusperusta

Direktiivin (EU) 2015/2366 (maksupalveludirektiivi) tulkinta, SEUT 267 artikla

Ennakkoratkaisukysymykset

- 1) Onko direktiivin (EU) 2015/2366 (jäljempänä maksupalveludirektiivi) 52 artiklan 6 kohdan a alakohta, luettuna yhdessä 54 artiklan 1 kohdan kanssa, joiden mukaan maksupalvelunkäyttäjän katsotaan hyväksyneen sopimusehtojen muutokset, jollei maksupalvelunkäyttäjä ilmoita maksupalveluntarjoajalle ennen ehtojen ehdotettua voimaantulopäivää, että

niitä ei hyväksytä, tulkittava siten, että hyväksymisolettamasta voidaan myös kuluttajan kanssa sopia täysin rajoituksetta kaikkien ajateltavissa olevien sopimusehtojen osalta?

2.a) Onko maksupalveludirektiivin 4 artiklan 14 alakohtaa tulkittava siten, että henkilökohtaisen monitoimisen pankkikortin NFC-toiminto, jonka avulla maksetaan pienmaksuja korttiin kytketyltä asiakastililtä, on maksuväline?

2.b) Jos kysymykseen 2.a) vastataan myöntävästi:

Onko maksupalveludirektiivin pienmaksuja ja sähköistä rahaa koskevan 63 artiklan 1 kohdan b alakohdan poikkeusta tulkittava siten, että kontaktitonta pienmaksua henkilökohtaisen monitoimisen pankkikortin NFC-toimintoa käyttäen on pidettävä poikkeuksessa tarkoitettuna maksuvälineen nimettömänä käyttönä?

3. Onko maksupalveludirektiivin 63 artiklan 1 kohdan b alakohtaa tulkittava siten, että maksupalveluntarjoaja voi vedota tähän poikkeukseen ainoastaan silloin, kun maksuvälineen käyttöä tai sen käytön jatkamista ei voida objektiivisen tekniikan tilan mukaan todistettavasti estää?

Unionin oikeussäännöt, joihin viitataan

Maksupalveluista sisämarkkinoilla, direktiivien 2002/65/EY, 2009/110/EY ja 2013/36/EU ja asetuksen (EU) N:o 1093/2010 muuttamisesta sekä direktiivin 2007/64/EY kumoamisesta 25.11.2015 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin (EU) 2015/2366 (maksupalveludirektiivi) 4 artiklan 14 alakohta sekä 52, 54 ja 63 artikla

Yleispalvelusta ja käyttäjien oikeuksista sähköisten viestintäverkkojen ja -palvelujen alalla 7.3.2002 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2002/22/EY (yleispalveludirektiivi) 20 artiklan 4 kohta

Kansalliset oikeussäännöt, joihin viitataan

Maksupalvelulaki (Zahlungsdienstegesetz, jäljempänä ZaDiG), 4 §:n 14 kohta ja 48, 50 ja 57 §

Siviililaki (Allgemeines Bürgerliches Gezetzbuch, jäljempänä ABGB), 879 §:n 3 momentti

Kuluttajansuojalaki (Konsumentenschutzgesetz, jäljempänä KSchG), 6 §:n 3 momentti

Yhteenveto tosiseikoista ja menettelystä

- 1 Kantaja on Itävallan kuluttajansuojalain mukainen kanneoikeuden omaava yhdistys, joka ajaa kuluttajien etuja. Vastaaja harjoittaa valtakunnallista pankkitoimintaa ja käyttää liiketoiminnassaan kuluttajien kanssa yleisiä sopimusehtoja ja sopimuslomakkeita, jotka koskevat muun muassa maksukortteja, jotka on varustettu NFC-toiminnolla (*Near Field Communication*).
- 2 Vastaajan maksukorteilla voidaan maksaa teknisesti sitä varten varustetuilla kassoilla kontaktittomasti enintään 25 euron pienmaksuja antamatta PIN-koodia. Suurempien summien maksaminen edellyttää tunnistautumista koodilla. Pankkikorttien NFC-toiminto aktivoidaan automaattisesti, kun asiakas käyttää korttia ensimmäisen kerran.
- 3 Ennakkoratkaisumenettelyn kannalta ovat merkityksellisiä vastaajan mainittujen yleisten sopimusehtojen seuraavat lausekkeet:

14:

”Asiakasehtojen muutokset: Näiden ehtojen muutoksia ehdotetaan asiakkaalle viimeistään kaksi kuukautta ennen muutosten suunniteltua voimaantuloa. Asiakkaan katsotaan hyväksyneen nämä muutokset, ja niistä katsotaan sovitun, jos asiakas ei ole ilmoittanut DenizBank AG:lle ennen ehtojen ehdotettua voimaantulopäivää, että niitä ei hyväksytä. Edellä mainitusta muutosehdotuksesta ilmoitetaan asiakkaalle paperimuodossa tai, jos siitä on sovittu asiakkaan kanssa, jollain muulla pysyvällä tietovälineellä. DenizBank AG korostaa asiakkaalle muutosehdotuksessa, että asiakkaan vaihtoliikenne tulkitaan edellä mainitulla tavalla muutoksen hyväksymiseksi. Lisäksi DenizBank AG julkaisee internetsivuillaan vertailun ehdoista, joita asiakasehtojen muutos koskee, ja toimittaa vertailun myös asiakkaalle. Yritysten osalta riittää, kun muutosta koskeva tarjous on valmiina haettavaksi yrityksen kanssa sovitulla tavalla. Kun on kyse asiakasehtojen tarkoituksellisesta muutoksesta, asiakkaalla, joka on kuluttaja, on oikeus välittömästi maksutta irtisanoa maksupalvelujen puitesopimukset (erityisesti käyttötilisopimus) ennen muutosten voimaantuloa. DenizBank AG korostaa tätäkin asiakkaalle lähettämässään muutosehdotuksessa.”

15:

”Ei näyttöä hyväksymisestä: koska pienmaksujen henkilökohtaista koodia antamatta tapahtuvan maksamisen tarkoituksena on yksinkertaistaa maksutapahtumaa, joka toteutetaan ilman vahvistusta, DenizBank AG:n ei tarvitse todistaa, että maksutapahtuma oli hyväksytty, oikein kirjattu ja merkitty tileille eikä siihen ollut vaikuttanut palvelun tekninen vika tai muu häiriö.”

16:

”Ei vastuuta oikeudettomista maksuista: Koska DenizBank AG ei voi korttia henkilökohtaista koodia antamatta tapahtuviin pienmaksuihin käytettäessä

osoittaa, että kortinhaltija vahvisti maksutapahtuman, DenizBank AG ei ole velvollinen palauttamaan maksajalle oikeudettoman maksutapahtuman määrää ja palauttamaan veloitetua maksutiliä siihen tilaan, jossa se olisi ollut ilman oikeudettoman maksutapahtuman toteuttamista. Myös muut DenizBank AG:lle esitetyt vaatimukset ovat poissuljettuja – edellyttäen, että ne perustuvat DenizBank AG:n lievään huolimattomuuteen.”

17:

”Varoitus: tilinhaltija kantaa väärinkäytön riskin korttia henkilökohtaista koodia antamatta tapahtuviin pienmaksuihin käytettäessä.”

18:

”Pienmaksujen esto ei mahdollinen kortin kadotessa: kortin pienmaksuihin käytön estäminen ei ole teknisesti mahdollista. Jos kortti katoaa (esimerkiksi hukataan, varastetaan), sillä voidaan 2.7. kohdassa tarkoitetun eston jälkeenkin edelleen maksaa pienmaksuja aina 75 euron rajaan asti antamatta henkilökohtaista koodia: näitä summia ei korvata. Koska on kyse ZaDiG:n 33 §:ssä tarkoitetuista pienmaksuista, ainoastaan yksittäiset enintään 25 euron maksutapahtumat ovat mahdollisia, ja koska kortin käyttöä henkilökohtaista koodia antamatta tapahtuviin pienmaksuihin ei ole mahdollista estää, ZaDiG:n 44 §:n 3 momenttia ei voida soveltaa.”

19:

”Siltä osin kuin pienmaksusta ei nimenomaisesti säädetä 3 kohdassa, siihen sovelletaan myös 2 kohdan määräyksiä (korttipalvelut).”

- 4 Ensimmäisen asteen tuomioistuin hyväksyi kanteen ehtojen 14–19 osalta. Sen mukaan ehto 14 on törkeästi syrjivä. Pienmaksuvälineitä koskevan poikkeuksen soveltamisedellytykset eivät täytyneet, koska korttia voi käyttää myös muihin maksuihin. Vahvistamatta tapahtuvan kontaktittoman maksun muodostamaa lisätoimintaa ei ole ylipäänsä pidettävä maksuvälineenä.
- 5 Toisen asteen tuomioistuin yhtyi tähän tulkintaan. Kun lähtökohdaksi otetaan ainoastaan kontaktiton maksutoiminto, ei ole kyse maksuvälineen käytöstä, vaan tapahtumaa on käsiteltävä kuten (virtuaalisen maksupäätteen) MOTO-luottokorttitapahtumia. Tätä tukee se, että toisin kuin sähköinen kukkaro PIN-koodia antamatta käynnistettävä NFC-maksutoiminto aktivoidaan pienmaksujen yhteydessä automaattisesti. NFC-tapahtumissa käytettävä pankkiautomaattikortti ei ole myöskään nimetön vaan sekä henkilökohtainen että koodilla suojattu.

Pääasian asianosaisten tärkeimmät perustelut

- 6 Kantaja väitti, että ehdot ovat pätemättömiä. Ehto 14 voi koskea myös pääasiallisia suorituksia ja on törkeästi syrjivä ja vaikeaselkoinen.

Pankkiautomaattikorttiin liitetty NFC-maksutoiminto ei kuulu pienmaksuvälineitä ja sähköistä rahaa koskevan poikkeuksen alaan.

- 7 Vastaaja väitti, että ehto 14 vastaa lain vaatimuksia. Kortin yksittäisiä maksutoimintoja on arvioitava erikseen.

Yhteenveto ennakkoratkaisupyynnön perusteluista

- 8 Vastaaja argumentoi Revision-valituksessaan, että ehto 14 täyttää direktiivin ja lain kirjaimelliset vaatimukset, minkä vuoksi sen kohtuullisuutta ja avoimuutta ei tarvitse muuten valvoa. Mahdollisuus sopia tällaisesta hyväksymisolettamasta vähittäispankkitoiminnassa myös kuluttajien kanssa on oikeusvarmuuden kannalta välttämätöntä, koska suurimmalta osalta asiakkaista ei voi hankkia nimenomaisia hyväksymisilmoituksia. Mahdollisuuden rajaaminen tiettyihin sopimusehtoihin tai vaatimus, jonka mukaan hyväksymisolettaman mukaisesti mahdolliset muutokset on kuvattava niin yksityiskohtaisesti, että ehdot täyttävät tiukat avoimuusvaatimukset, on kohtuuton ja asettaa sallituille yleisille sopimusehdoille vaatimuksia, joita ei voi käytännössä täyttää.
- 9 Oberster Gerichtshof (ylin tuomioistuin) on puolestaan useasti todennut, että hyväksymisolettamaehto ei ole automaattisesti sallittu pelkästään siitä syystä, että se täyttää muodolliset vaatimukset, vaan että tässä yhteydessä mahdollisiin sopimusmuutosehtoihin on lisäksi kohdistettava kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista 5.4.1993 annetussa neuvoston direktiivissä 93/13/ETY ja sen kansallisesti täytäntöön panevissa säädöksissä (ABGB:n 879 §:n 3 momentti ja KSchG:n 6 §:n 3 momentti) tarkoitettu valvonta.
- 10 Varsinkaan laajoja sopimusmuutoksia, jotka koskevat osapuolten oikeudellisten suhteiden perusteita, ei tämän käsityksen mukaan voida toteuttaa hyväksymisolettaman kautta; jos ehdossa sallitaan käytännössä rajoittamattomat yrityksiä suosivat ja kuluttajille haitalliset muutokset pelkän hyväksymisolettaman kautta, sitä pidetään törkeästi syrjivänä. Oikeuskäytännössä pidetään ehtoa vaikeaselkoisena, jos jää täysin epämääräiseksi se, mitä palveluja maksupalveluntarjoaja voisi rajoittaa hiljaisen hyväksymisen varjolla, ja sen lisäksi myös se, missä määrin voidaan muuttaa kuluttajalta veloittavia maksuja. Se olisi sallittua, jos muuttamistoimivaltaa konkretisoitaisiin esimerkiksi siten, että se sisältää laissa säädettyjä muutoksia, viranomaisten tai tuomioistuinten määräyksissä edellytetyjä muutoksia tai kuluttajia hyödyttäviä muutoksia tai että siinä vahvistetaan tiettyjä aloja koskevat tavoitteet.
- 11 Tämän oikeuskäytännön taustalla on näkemys siitä, että sopimuksen hyväksymisolettama johtaa muodollisesta vastustamisoikeudesta huolimatta käytännössä yrityksen yksipuoliseen muutostoimivaltaan, koska kuluttajat kokemuksen mukaan yleensä eivät lainkaan pohdi muutosehdotuksia.
- 12 Vuoden 2018 maksupalvelulain (ZaDiG 2018) 48 §:n 1 momentin 6 kohdan a alakohdassa ja 50 §:n 1 momentissa säädetään maksupalveludirektiivin

sanamuotoa mukailleen, mitä tietoja yrityksen on annettava ja mihin sen on suunniteltujen muutosten yhteydessä viitattava, *mikäli* sopimus on tehty hyväksymisolettamaa noudattaen. Oberster Gerichtshof katsoo, että sanamuodossa edellytetään tällaisen sopimuksen olemassaoloa mutta ei säädetä sen sisällöstä. Maksupalveluntarjoajalle – toisin kuin tietoliikennepalvelujen tarjoajalle direktiivin 2002/22/EY (yleispalveludirektiivi) 20 artiklan 4 kohdan mukaan – ei anneta direktiivissä suoraan mahdollisuutta sopia yksipuolisesti kaikista mahdollisista yleisten sopimusehtojen muutoksista hyväksymisolettaman nojalla.

- 13 Kerran sovitun rajoittamattoman hyväksymisolettaman avulla olisi milloin tahansa mahdollista vaihtaa täysin rajoituksetta asiakkaiden sopimusmallit heille epäedullisempiin malleihin luottaen siihen, että he eivät riittävän hyvin tarkastele laajoja sopimustekstejä, eivät ymmärrä niiden vaikutuksia tai hyväksyvät muutokset, koska katsovat muussa tapauksessa ainoana vaihtoehtona olevan sopimuksen irtisanomisen.
- 14 Oberster Gerichtshof katsoo, että tämän näkemyksen vahvistaa maksupalveludirektiivin johdanto-osan 63 perustelukappale, jossa todetaan seuraavaa: ”Korkeatasoisen kuluttajansuojan varmistamiseksi jäsenvaltioiden olisi voitava kuluttajan edun mukaisesti ylläpitää tai ottaa käyttöön puitesopimuksen ehtojen yksipuolista muuttamista koskevia rajoituksia tai kieltoja esimerkiksi silloin, kun tällaiseen muutokseen ei ole perusteltua syytä.”
- 15 Maksupalveludirektiivin 63 artiklan 1 kohdan b alakohdan mukaan maksupalveluntarjoajat ja -käyttäjät voivat niiden maksuvälineiden osalta, jotka puitesopimuksen mukaan koskevat pelkästään yksittäisiä, enintään 30 euron arvoisia maksutapahtumia taikka joiden käyttöraja on 150 euroa tai joihin talletettujen varojen määrä ei koskaan ole yli 150 euroa, sopia, ettei 72 ja 73 artiklaa sekä 74 artiklan 1 ja 3 kohtaa sovelleta, jos maksuvälinettä käytetään **nimettömästi tai** maksupalveluntarjoaja **ei voi** muista, maksuvälineen ominaisuuksiin liittyvistä syistä **osoittaa**, että maksutapahtuma oli **vahvistettu**.
- 16 Pääasian oikeudenkäynnissä herää kysymys, onko henkilökohtaisen kortin NFC-maksutoiminto ylipäänsä maksupalveludirektiivin 4 artiklan 14 alakohdassa tarkoitettu maksuväline. Oberster Gerichtshof katsoo, että näin on.
- 17 Lisäksi on selvítettävä, milloin maksuvälinettä käytetään nimettömästi.
- 18 Maksupalveludirektiivin 63 artiklan 1 kohdan b alakohdan sanamuodon mukaan lähtökohdaksi on otettava se, että ”nimettömälle” käytölle ja ”maksuvälineen ominaisuuksiin liittyville syille” on yhteistä se, ettei maksupalveluntarjoaja voi osoittaa, ettei maksutapahtumaa ollut vahvistettu.
- 19 Ei ole yksiselitteisen selvää, voidaanko tällaista direktiivissä tarkoitettua näyttöä todella esittää, kun henkilökohtaista pankkikorttia käytetään antamatta PIN-koodia. Tässä yhteydessä on kysymys siitä, miltä osin kortin hallussapito viittaa sen käyttöoikeuteen.

- 20 Pääasian oikeudenkäynnissä valituksenalaiset sopimusehdot sisältävät myös maksupalveludirektiivin 63 artiklan 1 kohdan a alakohtaan perustuvia poikkeuksia. Tältä osin on epäselvää, onko teknisesti mahdollista estää pankkikortin käyttö pienmaksuihin tai onko tekninen mahdollisuus ylipäänsä merkityksellinen. Toisin sanoen on selvittävä, onko maksupalveluntarjoajalla oikeus olla hyödyntämättä teknisiä mahdollisuuksia ja siirtää näin vastuuriski oikeudettomista maksuista maksupalvelunkäyttäjälle.

TYÖASIAKIRJA